

«Теорія Гештальта».

«Продуктивне мислення».

«Неймовірні складнощі людської думки пов'язані з чимось більшим, ніж сума його частин, тим щось, в якому частини і ціле пов'язані один з одним», – говорив Макс Вертгеймер.

ЛІТЕРАТУРА

1. Левин К. Теория поля в социальных науках / Пер. Е. Сурпина. СПб.: Речь, 2000.
2. Макс Вертгеймер – один із засновників гештальтпсихології: біографія, книги, внесок у психологію. URL: <https://presa.com.ua/psykholohiia/maks-vertgejmer-odin-iz-zasnovnikiv-geshtaltpsikhologiji-biografiya-knigi-vnesok-u-psykholohiyu.amp.html>
3. Основні ідеї гештальтпсихології М. Вертгеймера. URL: <http://um.co.ua/8/8-11/8-112969.html>

*Ірина Каспришин,
науковий керівник – Оксана Стельмах*

КЕРОЛ ІЗАРД: ТЕОРІЯ ЕМОЦІЙ ТА ПОЧУТТЯ ПРОВІНИ

Упродовж багатьох століть науковці з усіх куточків світу намагались дослідити емоційну сферу буття людини, так як вона виступає однією із найважливіших функцій комунікацій та стану людини.

Людина – це не тільки розумна істота, але й істота, яка переживає, відчуває. Вона не тільки пізнає об'єктивну і суб'єктивну реальність, але і виявляє своє ставлення до предметів, подій, інших людей, до самої себе. Одні явища радують її, інші – засмучують, треті обурюють тощо. Емоції необхідні для виживання людини. Не володіючи емоціями, тобто не вміючи відчувати радість і сум, гнів і провину, ми не були б в повній мірі людьми. Емоції стали одним із ознак людяності. Також дуже важливою є наша здатність співпереживати людським емоціям, здатність до емпатії, так як і здатність виразити емоцію словами, розказати про неї [1, с.114-116].

Більшість дослідників досліджували емоції не як окремий компонент психічних властивостей особистості, а як приналежність до загальної мотиваційної змінної. Саме тому одна з найбільших проблем в психології пов'язана з тим, що теорії емоцій, теорії особистості і теорії поведінки особистості практично не пов'язані між собою. Більшість

науковців зазвичай аналізують тільки одну або декілька складових емоційного процесу особистості.

Однієї з важливих теорій емоцій є теорія диференціальних емоцій Керола Ізарда. Основний зміст теорії емоцій полягає в тому, що емоції виникли в результаті еволюційно-біологічних процесів [4. с,17].

Теорія диференціальних емоцій має саме таку назву у зв'язку з тим, що об'єктом її вивчення є емоції, кожна з яких розглядається окремо від інших, як самостійний переживально-мотиваційний процес, що впливає на когнітивну сферу та на поведінку людини. В основі теорії вчений виділяє п'ять ключових тез:

1) десять фундаментальних емоцій утворюють основну мотиваційну систему існування;

2) кожна фундаментальна емоція має унікальну складову мотивації, яка трактується як специфічна форма переживання;

3) фундаментальні емоції, такі як радість, смуток, гнів чи сором, переживаються по-різному та по-різному впливають на когнітивну сферу та на поведінку людини;

4) емоційні процеси взаємодіють з драйвами, з гомеостатичними, перцептивними, когнітивними та моторними процесами та надають на них вплив;

5) у свою чергу, драйви, гомеостатичні, перцептивно-когнітивні та моторні процеси впливають на перебіг емоційного процесу [2, с.439].

К. Ізард зазначав, що взаємодія та різні процеси поєднань десяти базових диференціальних емоцій породжують й інші емоції людини. Культура та індивідуальний досвід допомагають людині набути експресивних навичок, а також визначають взаємозв'язок між тим чи іншим подразником і емоцією, впливаючи на поведінку при емоційному переживанні [5].

До фундаментальних емоцій належать:

Емоція інтересу – збудження (хвилювання) – позитивна емоція, яка мотивує навчання, розвиток навичок та вмінь, активізує процеси пізнання, стимулює допитливість.

Емоція задоволення – радості – позитивна емоція, що виникає при появі можливості повного задоволення актуальної потреби.

Емоція подиву - здивування – виникає як різке підвищення нервової стимуляції після якоїсь несподіваної події, звістки тощо.

Гнів – емоція, що виникає при явному розходженні поведінки іншої людини з нормами етики і моралі.

Сум – горе – страждання – емоція, що викликається комплексом причин, пов'язаних з життєвими втратами.

Зневага – емоція, що відображає деперсоналізацію іншої людини або цілої групи, втрату її значущості для індивіда, переживання переваги в порівнянні з ним.

Страх – переживання, що викликане отриманою прямою або непрямую інформацією про реальну або уявну небезпеку, очікування невдачі.

Огида – емоція, що виникає при бажанні позбутися когось або чогось.

Сором – виникає як переживання неузгодженості між нормою поведінки та фактичною поведінкою, прогнозування осудливої або різко негативної оцінки оточуючих на свою адресу.

Збентеження – емоція, що виникає при зіткненні з незнайомими людьми, як результат незахищеності в ситуації соціальної взаємодії.

Вина – виникає в результаті неузгодженості між очікуваною та реальною поведінкою. При порушеннях морального або етичного характеру, в ситуаціях, коли людина відчуває відповідальність [1, с.167].

Детальніше розглянемо емоцію вини, тобто провини. Вона виникає при порушенні етичного або морального характеру в тих ситуаціях, в яких особистість керується відчуттям особистої відповідальності за свої певні дії чи вчинки. Специфіка емоції провини полягає в тому, що людина бажає якимось чином виправити ситуацію та в нормалізувати стан речей.

Як у спеціалізованій, так і в звичайній мові, почуття провини - це афективний стан, коли людина переживає внутрішній конфлікт, зробивши те, що як здається, не повинна була робити (або навпаки, не зробивши того, що вважає, що мала б зробити). Це породжує відчуття, яке не зникає легко - «сумління» [5].

Почуття провини стимулює мисленнєві процеси, які зазвичай пов'язані з усвідомленням та стимулює пошук можливого вирішення ситуації. Для того щоб зрозуміти шляхи вирішення ситуації людині потрібно знову і знову згадувати подію, яка викликала у неї це почуття, і згодом все ж таки з'являться думки, які на думку людини, можливо вплинуть на позитивне вирішення ситуації. Почуття провини характеризується відчуттям у людини засмученості, невпевненості та ізоляції від людини перед якою відчується провинна.

К. Ізард розглядає провину як базову емоцію, незважаючи на те, що вона не має виразного мімічного або пантомімічного вираження, наголошуючи на самотійності феномена. Мімічний вираз вини – міміка, що супроводжує переживання вини, не настільки виразна, як міміка, що супроводжує іншу емоцію. Тому досить складно за зовнішнім виглядом визначити, відчуває людина вину чи ні, навіть якщо людина молода і не навчилася ще приховувати емоції. Сьогодні наука ще не може визначити зовнішні і внутрішні ознаки вини. Можливість вловити симптоми переживання вини за допомогою детектора брехні – не надійна [3].

К. Ізард піднімає питання про маркування емоційних реагувань, тобто віднесення одних до розряду позитивних, у той час як інших - до розряду негативних. Дослідник пише, що замість того, щоб говорити про негативні й позитивні емоції, було б правильніше вважати, що існують такі емоції, які сприяють підвищенню психологічної ентропії, і емоції, які, навпроти, полегшують конструктивну поведінку. Подібний підхід дозволить нам віднести ту або іншу емоцію в розряд позитивних або негативних залежно від того, як впливає вона на внутрішні особистісні процеси та процеси взаємодії особистості з найближчим соціальним оточенням при обліку більш загальних етологічних і екологічних факторів [4].

Отже, К. Ізард вніс вагомий внесок у науку своєю працею - теорією емоцій та поклав початок диференціації емоцій від загального в контексті вивчення мотиваційної змінної. Вчений зазначав, що провина є фундаментальною емоцією, яка супроводжує моральний розвиток особистості. Почуття провини є соціально сформованим і виникає в результаті здійснення вчинків, які протирічать прийнятим моральним нормам та еталонам. Переживання провини спричиняє суттєвий вплив на поведінку, діяльність і психологічне самопочуття особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буняк Н.А. Загальна психологія: лекції. Тернопіль: вид-во ТНТУ ім. І. Пулюя, 2017. 300 с.
2. Эмоции человека / Пер. с англ. под ред. Л. Я. Гозмана, М. С. Егоровой. М.: Издательство МГУ, 1980. 439 с.
3. Изард К. Э. Психология эмоций. СПб. : Питер, 2002. 464 с.
4. Izard C. E., Kagan J., Zajonc R. B. Emotions, Cognition and Behavior. Cambridge: Cambridge University Press, 1984. 170 p.

5. Weiner B., Handel S.I. A cognition-emotion-action sequence: Anticipated emotional consequences of causal attributions and reported communication strategy. *Developmental psychology*. 1985. N 21(1). P. 102–107.

*Інеш Нагайська,
науковий керівник – Роман Яремко*

ВКЛАД ВІКТОРА ФРАНКЛА У РОЗВИТОК ПСИХОЛОГІЧНОЇ НАУКИ

Віктор Еміль Франкл (1905-1997) – австрійський психіатр і психотерапевт, відомий розробкою методу психоаналізу, відомого як «логотерапія». Він також відомий тим, що написав книгу *«Пошуки людиною сенсу»*, в якому він пояснив основи свого терапевтичного підходу та розповів про досвід, який прожив у в'язниці в одному найбільших нацистських таборів у таборі Аушвіц Біркенау.

Франкл широко відомий як батько «третьої віденської школи», першими двома з яких стали засновники Зигмунд Фрейд та Альфред Адлер. Найголовніша його ідея полягає в тому, що головним мотиватором у житті людей є пошук унікального сенсу. Тому для нього психотерапія повинна допомогти людям знайти своє життєве важливе призначення. Інтерес творця до психології та психіатрії був очевидний з перших років; але концепції, які згодом сформуєть основи логотерапії, не закріпилися, поки йому не довелося проводити час в'язнем в концтаборі. Там, побачивши страждання навколо себе, він висунув теорію про те, що ув'язнені, які мали сенс у житті, частіше виживають.

Після звільнення Франкл повернувся до Відня, будучи одним з небагатьох, хто вижив у нацистському концтаборі. Повернувшись у рідне місто, він написав свою знамениту роботу, розповідаючи про пережите, і почав викладати в різних університетах свої нові терапевтичні теорії. Одночасно він працював директором неврологічного відділення міської поліклінічної лікарні.

Одним з найважливіших принципів теорій Франкла є сенс життя. На думку цього психолога, люди можуть знайти мету в нашому існуванні, беручи на себе відповідальність за себе та інших. З іншого боку, необхідно знайти «чому», щоб відповісти на виклики, що виникають у наш день. Для творця одним з найважливіших елементів нашого існування є свобода. Однак цей автор не розумів цього поняття традиційно, але